

gesproken, doch de dieren genoemd naar hun aard. En nadat langs dezen weg het beeld van zijn naaste (de vrouw) voor den geest hem was komen te staan, vóórdat ze werkelijk er was, had hij tenslotte om haar, en kwam ze ook „in de buurt”; hij had ze daar „gezien”, eer ze er was. Hij noemde ze „mannin”. Een duidelijke naam? Niet zonder exegese; want hij had dien naam wel ook reeds in zijn geest gehad, voordat de vrouw geschapen was; maar toen had daar niet meer in gelegen, dan dit ééne, dat zij bij hem zou passen. Maar later — na haar feitelijke schepping — legt hij ook dat andere element er in, dat zij uit hem genomen was; en daarop had hij niet gerekend; 't was ook nog nooit vertoond in heel de dierenwereld. Zoo beteekent de term „mannin” iets anders in de taal van vóór, dan in die van ná de schepping van de vrouw; en is de eerste naamgeving onder menschen reeds bewijs, dat omschrijving en analyse een naam, een term hebben toe te lichten, teneinde zóó hem in te kunnen schakelen in 't verkeer, omdat de naaste in de buurt is, en opdat hij daar blijve, sprekende en hoorende overeenkomstig roeping en aard. Wil Adam na de schepping der vrouw contemporaine (gehoorzamende) taal spreken, dan moet hij de „symbolische beteekening” (ik neem den term nu even over), die in den naam „mannin” gegeven was, zóó als hij vóór de schepping der vrouw hem zich had ingedacht, als onvolledig zien. De termen zijn pas recht hanteerbaar in en tegelijk met het verkeer (het sociale element). Juiste termen hebben is wat anders dan juist taal spreken.

J. Inzake een woord als „objectief” (e.d.) kan men derhalve slechts elkaar tegemoet komen, als men de termen meer als zaak van levend en beweeglijk taal-verkeer leert zien. Het woord is niet „eindig”? O neen, zeker niet. Maar is de term „wet” het wel? De term „idee”? De term „functie”, „kring”, „zijde”, „zin”? Is „objectief” onduidelijk, en „objectfunctie” niet? Verzuimingen slaken over woorden met meer dan één beteekenis kan men dagelijks; maar juist om dat te helpen voorkomen, ook bij wie bij het aanhooren der termen „wetsidee”, etc. zuchten; „wat bedoelt de rede-naar nu eigenlijk?” heb ik zoo sterk op dat gemeenschapselement den nadruk gelegd.

K. Als dus Dr. Spier zegt: „voordat” we die en die woorden gebruiken, moeten we eerst die en die vragen beantwoorden, dan stel ik daar tegenover mijn: „nadat” we die en die woorden gebruikt hebben, komen we tot die en die vragen. En ik meen, dat dit chronologisch juist is. De reformatie, ook van de taal, „vindt” altijd een gegeven toestand; en de reformatie zegt dan tot zichzelf, dat het historisch geworden wel niet normatief is, doch dat het wel degelijk heeft genormeerd. D.w.z. het mócht wel niet leiding geven, maar het deed het toch. Er is geschreven, en er is geschied. De duidelijkheid kan niet van uit de juistheid wor-

den benaderd, en het kan ook niet omgekeerd, maar — ze moeten beide tegelijkertijd worden gezocht tusschen van de woelige grilligheden van een krom en verdraaid geslacht door den dienst van geloof, hoop en liefde. Het geïsoleerde „standpunt”, waarop ik juiste termen schep, om „vandaar” de duidelijkheid te benaderen, is fictief.

L. Op de vraag aan het slot: „is het dan zoo erg?”, behoef ik niet te antwoorden. Ik vond niets „erg”; ik heb alleen maar getracht, klachten van anderen, die het „erg” en „erger” dan vóór Assen vinden, af te wijzen, en elkaar te leeren begrijpen.

K. S.



De stichter van de Kaapkolonie.

Dr. E. C. Godée Molsbergen: Jan van Riebeeck en zijn tijd. „Patria” III. — P. N. van Kampen N.V., Amsterdam, 1937.

Tegenwoordig wordt de verhouding tusschen Nederland en Zuid-Afrika weer beter dan die een tijdlang is geweest. Het verstevigd nationalisme heeft ook den hand weer nauwer aangehaald, die ons met onze stamverwanten in het buitenland verbindt.

't Is al weer zoo lang geleden, dat de oorlog in Zuid-Afrika hier groote beroering veroorzaakte en vele Nederlanders er toe bracht naar Afrika te gaan om mee te strijden aan de zijde der Boeren. Slechts de ouderen weten nog te spreken van de prachtige daad onzer regering, die een oorlogschip heen zond om den grijsen president naar ons land te halen. De jongeren kennen uit Pennings boeken de geschiedenis der haast legendarische helden uit dien oorlog.

In 1902 verloren we Zuid-Afrika als het ware voor de tweede maal. Uit de geschiedenis herinneren zich velen nog vaag, dat wij in 1815 al onze koloniën, die Engeland tijdens den Franschen tijd bezet had, terug ontvingen behalve de Kaapkolonie. En hoewel de Boeren later voornamelijk woonden in het zelfstandige Transvaal, was het contact met hen verloren, omdat er geen verhouding meer was.

In de laatste jaren, nu de dominion Zuid-Afrika zoo goed als zelfstandig is geworden, worden de oude betrekkingen weer aangeknoopt. Een gezant van Hollandsche afkomst vertegenwoordigt zijn land bij ons en heeft enorm veel gedaan om de handelsbetrekkingen te verstevigen en Hollandsche jongelui naar Afrika te doen emigreren.

Waarop hij, geheel en al ontsteld blijvende, een kleur kreeg.

Vervolgens, moed genomen hebbende (naar het hem toescheen) zei hij mij, dat het was de geboden Gods te volbrengen. Waarop ik hem zeide, dat ik niet vroeg, welke de vruchten des geloofs waren, doch wat geloof was: Evenwel was hij zoo geleerd, dat hij mij niets anders wist te zeggen.

(Over de beelden.)

En daarna spraken zij over de beelden: de eene zeide, dat hij alle beelden uit de kerken niet hooger achtte dan een (gebeeldhouwd) aapje, dat hij aanwees op de leuning van een bank.

De andere verzette zich daartegen, zeggende, dat hij hen hooger achtte wegens de plaats (waar zij zich bevinden). Ik zeide hen: Heeren, wilt derhalve eerst tezamen redetwisten en het eens worden en dan zullen wij over andere zaken spreken.

Want, aangezien volgens uw beweren de plaats (waar zij zich bevinden) de beelden van meer waarde maakt, dan moet men dit aapje van die bank afsnijden en het naar de kerk brengen en dan zal het dus van evenveel waarde zijn als (de beelden) die zich daar bevinden.

(Over het avondmaal en de sacramenten.)

Andere soortgelijke vertoogen werden nog gehouden, maar aangezien zij zoo onzinnig zijn, dat zij niet de moeite waard zijn hen weer te geven, onthoud ik mij er van er meer over te schrijven, ten einde u een ander twistgesprek te doen hooren dat dadelijk daarna mij werd aangeboden.

Dit bestond daaruit, dat de Heer de Tramery, kapitein, tot mij kwam, vergezeld van vijf à zes soldaten en een priester (die door zijn gebaren en zijn houding genoegzaam te kennen gaf, dat hij dronken was en dat hij meer gedronken had dan goed voor hem was): en vervolgens stelden zij mij verschillende vragen, vooreerst, en onder anderen, spraken zij over het Avondmaal. Waarop ik de gelegenheid waarnam hen te vragen wat een sacrament is.

Al degenen, die vóór mijn vraag maar raak praatten als papegaaijen, zwegen plotseling botweg, daardoor wél te kennen gevende, dat zij uit hun rol vielen. Alsdan, dien eerbiedwaardigen priester ziende, zeide ik: Daar is een man der kerk, zijn ambt bestaat uit het toedienen der sacramenten, hij zal ons wel zeggen, wat dat is. Hij antwoordde zonder aarzelen, dat dit een geheimenis was, onbekend aan God en aan de men-

Hoewel de bewoners van Z.-Afrika, door hun eigen taal zoowel in school als in de kerk te gebruiken, verder van ons af zijn komen te staan, wordt de stamverwantschap nog wel zoo gevoeld, dat er hernieuwde belangstelling is gekomen voor het land en zijn volk.

De tragische ondergang van de republiek, door den rijkdom aan goud en diamanten in den bodem, is ieder bekend. De langzame opkomst van de armoedige, geldverslindende Kaapkolonie is minder bekend. Het is daarom goed gezien van den redacteur der „Patria”-serie, een der deeltjes te wijden aan den stichter van de Kaapkolonie, Jan van Riebeeck.

De titel belooft meer dan een biografie van dezen flinken Hollander, daar ook zijn tijd beschreven zal worden, en een stuk zeventiende eeuwsch Oost-Indië. Deze laatste toevoeging is van belang. Niet om de Kaap gaat het allereerst, maar om Indië.

Heel goed laat de schrijver uitkomen, door het levensverhaal van Jan van Riebeeck, dat de Oost-Indische Compagnie een handelsonderneming was, die in de eerste plaats uit was op geldverdiene. Daarom zocht zij vooral die streken op, waar de meeste winsten te behalen schenen.

Wanneer de jonge onderchirurgijn in 1640 in Batavia aankomt, wordt hij spoedig zoo door de grootsche opvatting der compagnie aangegrepen, dat hij zijn medisch baantje er aan geeft en in dienst treedt bij de Algemeene Secretarie te Batavia. Zijn ijver en plichtsgevoel vestigen spoedig zoo de aandacht op den jongen man, dat hij hooger op gaat klimmen en uitgezonden wordt naar de buitengewesten.

Tamelijk beknopt, maar toch zeer overzichtelijk en duidelijk zet de deskundige schrijver uiteen de wijze van optreden der Compagnie tegenover de toenmaals nog onafhankelijke Indische vorsten. Omdat Van Riebeeck in zooveel streken is geweest, krijgt de lezer een goed beeld van Indië in de 17e eeuw. Atjeh, dat ons later zoo de handen vol zou geven, was het eerste land, dat de jonge secretaris bezocht.

Uitvoeriger en interessanter nog wordt beschreven de handel op Japan en China, die groote winsten afwierp, niet alleen voor de Compagnie, die alleen van alle blanken het recht had met Japan te handelen van uit Deshima. 't Kunstmatig gevormde eilandje aan de Japansche kust, maar ook voor haar dienaren, die met verboden privé-handel dikwijls een aardigen duit verdienden. Dat de Compagnie dezen particulieren handel zooveel mogelijk tegenging en strafte, is licht te begrijpen, en het is dan ook wegens verdenking daarvan, dat na enkele jaren de koopman Van Riebeeck terugge-

schen. Ik hoorde het niet goed: maar eenigen van hen, die dicht bij hem stonden, zeiden mij, dat hij zulks geantwoord had.

En dat was voorwaar wél een liturgisch antwoord even waardig als zijn priesterschap, en ik was beschaamd over zulk een grove ezelachtigheid. Dan brachten zij in dit twistgesprek dikwijls naar voren het „hoc est enim corpus meum”. Maar ik zeide hen dat wij deze woorden moeten verstaan gelijk de oudste kerkdoctoren hen hebben uitgelegd. En onder de andere Doctoren stelde ik Sint Augustinus voorop, die zegt: De Heere heeft geen enkele moeilijkheid geschapen door te zeggen „Dit is Mijn lichaam” toen Hij het kenteeken van Zijn lichaam gaf.¹⁾

Ziedaar, zeide ik, hoe deze goede en getrouwe Doctor deze aangelegenheid oplost, welke heden ten dage zooveel wordt besproken. Toen zij dit antwoord hadden gehoord, dat het insluiten van het lichaam van Jezus Christus in een ouwel tusschen twee wafelijzers gebakken²⁾ niet begunstigde, begonnen zij te zeggen (als bij wijze van uitroep) Het teeken? het teeken?

Zeker, zeide ik, het teeken: want zóó spreekt Sint Augustinus. Ziet of gij de uitlegging, welke hij geeft, wilt volgen. Alsdan drong zich de priester (welke de edellieden hadden doen terugwijken, omdat hij alles bedierf) opnieuw door het heele gezelschap heen en merkte over de uitspraak van den heiligen Augustinus op: Er volgt verder, zeide hij, op deze zelfde plaats: „Est vera caro Christi.”³⁾ De domheid van dezen priester verwonderde mij nog meer toen hij zulk een wanhopige onbeschaamdheid ten toon spreidde, zoodanig, dat ik hem zeide, dat zulks niet in Sint Augustinus stond: en dat hij zulk een heldere uitspraak niet moest vertroebelen, en dat zulks niet overeenstemde met wat hij (ken)teeken noemt: overigens dat hij zulks moest trachten wijs te maken aan kleine kinderen en niet aan mij.

Dan, nadat ik hen gezegd had, dat ik mij aanhoud aan te toonen door de boeken van den Paus zelve, dat de Pauselijke leer valsch is: gingen zij heen, mij zeggende, dat ik mij over heel wat beroemde, en dat de predikanten van Doornik nooit hadden durven disputeeren tegen hen die zich aanboden.

Waarop ik hen zeide, dat men de proef moest nemen met dat, waarop ik mij beroemde, en dat ik meer begeerde te disputeeren, dan te eten en te drinken.

De eerwaardige priester zeide, toen hij vertrok, dat ik een brandstapel noodig had om een twist-

roepen v.
„Heeren”

Op den
met de
breukelin
king wer
land. Wa
iemand v
te gaan,
aangenom
ting daar
schepen
vleesch v
Van Rieb
tastische
gebeurte
wal zelt
Uitvoer
werkje d
Kaap be
ciele do
mensch
Uitmun
tusschen
en beschr
lijkheden
De vrom
heusch m
lier van l
gen en
hen bezic
standhou
doortaste
leeft nog
De laa
boek bes
beek in l
verkreeg
spraak m
in verge
een Chine
kwam, d
Afrika ve
steld en
Kaapkol
Dit boe
feiten te
werk van
beschrijft
stellen in
Het is ee
Gr.

gesprek
zeide, toe
diger wa

(Bezo
En ziel
Ren, verg
zij den g
gemaakt
Guy, ik l
drinken:
was, dat
zeide ik,
geweten
en drinke
die mij k
ketenen e
dat zij m
zulk een
er door
er mij in
hen kostl
lammerer
immers z
neer ik l
schijnt h
instrumer
het gevolg
maar van
handeld

De ede
had dat i
godsdien
woordde,
tekst het
de leer d
voor dan
gens mijn
de misbr
zielen ten
zekere h
wilt ze h
keeren in
evenveel

Ik den
liek”⁴⁾ h
haar tijd

(Over
Er was
over het
hetgeen
en over

POPULAIR-WETEN - SCHADDELUKE SCHEISEN

Uit het Martyrium van Guido de Brès.

II.

(Dit gedeelte begint met het verhaal van zijn aankomst te Doornik en de eerste twistgesprekken.)

Daar aangekomen zijnde werden wij van elkaar gescheiden en met zware ketenen beladen. In zulk een toestand werd ik bezocht door een groot aantal voornamen heeren en gehuwde zoowel als ongetrouwde dames, dewelke (naar zij zeiden) ten zeerste verlangd hadden mij te zien, omdat zij hadden hooren spreken over Guy de Brès en hem nooit hadden kunnen aanschouwen.¹⁾

Sommigen dreven den spot met mij, anderen voegden mij beleedigingen toe, weer anderen hadden medelijden en medegevoel, en verscheidenen wilden een dispuut aangaan: maar wanneer zij vastgezel waren zeiden zij: Wij zijn geen Theologen. De Commissarissen gaven mij toe, dat men zeker geen Heiligen moet aanbidden, noch de Maagd Maria, maar alleen maar één God. Wien ik dan zeide: Zij derhalve, die hen aanbidden, dwalen. Hierop antwoordden zij, dat men wel kan bidden en de Heiligen aanroepen. Waarop ik wederom antwoordde, dat de etymologie van het woord „Adoratio” beteekent: een gebed richten tot iemand, en dat als men de Maagd niet moet aanbidden, noch de Heiligen, volgens hun zeggen, dat men dan ook niet tot hen bidden moet, want dat is éénzelfde zaak.

Ziedaar, mijn broeders, hoe de onwetenden en de blinden elkaar tegenspreken, daar zij niet zeker zijn van wat zij gelooven, en alleenlijk vervuld van een ijdel gepraat om de kleine kinderen bang te maken.

(Over het geloof.)

En ziet, toen de aanval van dit spiegelgevecht geëindigd was, kwamen er twee anderen, van welke de eene zeide, dat hij evengoed zou preeken als een dienaar des Woords, indien hij er zich de moeite toe wilde geven: op die manier bazelde hij veel, en heel dwaas. Toen ik dat zag en hoorde, zeide ik hem: Mijnheer, ik zie wel, dat gij heel geleerd zijt: daarom vraag ik u: zoudt ge mij wel willen zeggen wat geloof is?